

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 13. februārī

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs
Aldis Laviņš, tiesneši Artūrs Kučs un Jānis Neimanis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [...] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 13/2020),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt likuma „Par valsts pensijām” 3. panta pirmo daļu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91., 97., 98., 105. un 109. pantam un spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka tiesības uz valsts sociālās apdrošināšanas pensiju saskaņā ar likuma “Par valsts pensijām” nosacījumiem ir Latvijas teritorijā dzīvojošām personām, kas bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;

- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt vienīgi tai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka viņai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šo uzskatu pamatot.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūgusi Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru piešķirt vecuma pensiju. Taču, pamatojoties uz apstrīdēto normu, tas viņai atteikts, jo nebija pierādījumu tam, ka viņa dzīvo Latvijā. Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka tādējādi pārkāptas viņas tiesības uz īpašumu un sociālo nodrošinājumu, kā arī vienlīdzības princips un pārvietošanās brīvība.

6.1. Pieteikuma iesniedzēja norādījusi, ka pārkāptas viņai Satversmes 97. un 98. pantā paredzētās tiesības, jo apstrīdētā norma ierobežojot viņas pārvietošanās brīvību. Taču viņa nav pamatojusi to, kā tieši šo pamattiesību aizskārums izrietētu no apstrīdētās normas.

Līdz ar to prasījums izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 97. un 98. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

6.2. Pieteikums daļā par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 91., 105. un 109. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja pārsūdzējusi Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras atteikumu piešķirt vecuma pensiju, taču Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidījusi. Ar Senāta spriedumu atstāts negrozīts apgabaltiesas spriedums, bet viņas kasācijas sūdzība noraidīta. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no dienas, kad ir stājies spēkā Senāta spriedums, tas ir, no (datums). Pieteikums Satversmes tiesai nosūtīts 2020. gada 20. janvārī. Tādējādi ir ievērots arī minētais sešu mēnešu termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

8.1. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 109. pantam, jo nesamērīgi ierobežojot tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Tāpat arī Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. pantam, jo nesamērīgi ierobežojot Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu.

Valstij ir rīcības brīvība to metožu un mehānismu izvēlē, ar kādiem sociālās tiesības īstenojamas un aizsargājamas (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2010-29-01 14. punktu*). Taču, ja valsts ar likumu personai ir paredzējusi konkrēta veida sociālo atbalstu, tas ir kļuvis par valsts sociālās aizsardzības sistēmas sastāvdaļu (*sal.: Satversmes tiesas 2010. gada 31. marta sprieduma lietā Nr. 2009-76-01 5.5. punktu*). Izvērtējot, vai valsts ir izpildījusi pozitīvos pienākumus, kas tai izriet no personas sociālajām pamattiesībām, jāpārbauda, vai: 1) likumdevējs veicis pasākumus, lai nodrošinātu personām iespēju īstenot sociālās tiesības; 2) šie pasākumi veikti pienācīgi, proti, personām ir nodrošināta iespēja īstenot savas sociālās tiesības vismaz minimālā apmērā; 3) ir ievēroti vispārējie tiesību principi (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2007-13-03 8.4. punktu un 2017. gada 15. jūnija sprieduma lietā Nr. 2016-11-01 14. punktu*).

Tāpat arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pensijas un citi sociālie maksājumi varētu ietilpt Satversmes 105. pantā paredzēto pamattiesību tvērumā. Tomēr

Satversmes tiesas judikatūrā ir nostiprināta atziņa, ka attiecībā uz īpašuma tiesībām sociālo tiesību jomā valstij ir piešķirama plaša rīcības brīvība, jo arī Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības vēl negarantē noteiktu sociālā nodrošinājuma apmēru un tās var ierobežot. Satversmes 105. pants sociālajā jomā personai nodrošina mazāku tiesību aizsardzības apjomu nekā Satversmes 109. pants. Konstatējot, ka sociālo tiesību jomā izdota tiesību norma ietilpst gan Satversmes 105. panta, gan arī 109. panta tvērumā, izvērtējama tās atbilstība Satversmes 109. pantam. Nav nepieciešams atsevišķi izvērtēt tās atbilstību Satversmes 105. pantam (*sal.: Satversmes tiesas 2010. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-17-01 6.3. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka jebkurai personai, kas valstī veikusi sociālās iemaksas un piedalījusies pensijas kapitāla uzkrāšanā, esot jābūt tiesībām saņemt pensiju, neatkarīgi no tābrīža dzīves vietas. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja nav pamatojusi to, ka likumdevējs nebūtu veicis pasākumus, lai nodrošinātu personām iespēju īstenot sociālās tiesības, ka šie pasākumi nebūtu veikti pienācīgi un ka nebūtu ievēroti vispārējie tiesību principi.

8.2. Pieteikuma iesniedzēja arī norādījusi, ka apstrīdētā norma neatbilst vienlīdzības principam, kas izriet no Satversmes 91. panta. Taču, pamatojot pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, pieteikumā jānorāda: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi; 3) vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sal. ar Satversmes tiesas 2011. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-69-01 10. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka tiek piemērota nepamatoti atšķirīga attieksme pret cilvēkiem, kas veikuši sociālās iemaksas pensijas budžeta uzkrājumam, atkarībā no viņu dzīvesvietas Latvijā vai ārpus tās. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja nav norādījusi, ka atšķirīgajai attieksmei nebūtu objektīva un saprātīga pamata, proti, ka tai nav leģitīma mērķa un nebūtu ievērots samērīguma princips.

Līdz ar to prasījums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91., 105. un 109. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 13/2020).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

A. Laviņš